

TYÖMINISTERIÖ**Neuvotteleva virkamies Risto Laakkonen****SÄILYVÄTKÖ POHJOLAN YHTEISET TYÖMARKKINAT UUDESSA EUROOPASSA?****Tiivistelmä Pohjola Kuopion läänissä-seminaarissa 23.9.1994
pidetystä esitelmästä**

1. Pohjolan yhteiset vapaat työmarkkinat synnytettiin v. 1954. Tuosta ajankohdasta lähtien Pohjoismaiden kansalaiset ovat voineet vapaasti muuttaa pohjoismaiden välillä. Pohjoismaissa asuu yhteensä 23 miljoonan väestö. Luku ei yllä keskisuuren mannereurooppalaisen valtion väestömäärään. Pohjola on kuitenkin yksikkönä ja alueena erittäin vahva alueiden Euroopassa. Vastaavaa liikkumisvapautta ja siihen liittyvää sosiaaliturvajärjestelmää ei ole ollut muualla min-kään maaryhmittymän puitteissa. Lähimmäksi tätä pääsi ennen ETA-so-pimusta Benelux-maat.

2. Vuoden 1994 alusta on voimassa ollut Euroopan Talousaluetta ETA-ta koskeva sopimus, jolla henkilöiden liikkumisvapaus laajeni käsit-tämään EFTA-maat ja EU-valtiot. Näin synnytettiin muiden vapauksien yhteydessä yhteiset työmarkkinat, jolla asuu yli 380 miljoonaa ih-mistä. Pohjoismaiden yhteiset työmarkkinat lähtivät kansalaisten tarpeista. Länsi-Euroopan integraatio lähti tavaroiden ja pääomien vapaasta liikkumisesta. Ihminen tuli jälkijunassa. Kulttuuri- ja ih-misoikeuskysymykset tulevat integraatiokehityksessä viimeisenä, mut-ta ne ovat nyt selvästi tulleet mukaan jäädäkseen.

Mikäli Suomi, Ruotsi ja Norja liittyvät Euroopan Unionin jäseniksi ja mikäli ne yhdistelevät unionissa jo ennestään olevan Tanskan kanssa EU:n ministerineuvostossa käyttäytymistään, Pohjolasta tulee 15 prosentin ääniosuudella huomattavin yksittäinen tekijä. Erilais-ten maayhdistelmien avulla Pohjolalla olisi huomattava asema päätös-ten ja tulevien linjausten teossa. Työelämän kysymyksissä Pohjola liittoutuisi todennäköisesti Saksan ja Itävallan kanssa, koska mail-la on yhdensuuntainen näkemys työelämän suhteista. Sosiaalipolitiin-kan alueella edellä mainitun maaryhmän perusnäkemykset ovat myös lä-hellä toisiaan.

Pohjoismaiden yhteiset ja kansalaisilleen vapaat työmarkkinat laaje-nivat ETA-ratkaisun myötä, eikä mahdollinen EU-jäsenyys tuo tilan-teeseen ainakaan lähitulevaisuudessa mitään oleellisia muutoksia.

3. Kysymykseen "Säilyvätkö Pohjolan yhteiset työmarkkinat uudessa Euroopassa?", on yksi oikea vastaus. Pohjolan yhteiset työmarkkinat on nyt sulautumassa Länsi-Euroopan työmarkkina-alueeseen. Tämä ei merkitse sitä, etteikö pohjoismainen yhteistyö työmarkkina- kuten monissa muissakin asioissa jatkuisi. ETA-sopimus edellyttää, että työmarkkinoilla ei saa syrjiä minkään ETA-valtion kansalaisia. Ih-misten muuttoliikkeisiin vaikuttavat aina perinteet ja maiden väli-set siteet. Ruotsiin on aina muutettu Suomesta. Ei ole mitään syytä olettaa, että tämä Suomen ja Ruotsin välinen muuttoliike loppuisi kokonaan. Kielimuurit ovat useimmille suomalaisille todellisia. Mi-käli ruotsin kielen taitoa ylläpidetään Suomessa, Ruotsi, Norja ja Tanska ovat edelleen maita, jonne Suomesta lähdetään. Ruotsiin on

muuttanut Suomesta toisen maailmansodan jälkeen 570 000 ihmistä, joista noin puolet on palannut takaisin Suomeen. Ruotsissa on kuitenkin koko ajan syntynyt uusia ruotsinsuomalaisia.

Norjassa on ainoastaan noin 7 000 suomalaista ja Pohjois-Norjassa vanha arviolta noin 15 000 suuruinen kveeniväestö. Tanskassa suomalaisten määrä on 4 000 paikkeilla. Pitemmän aikavälin kehitystä arvioitaessa on hyvin todennäköistä, että suomalaisten määrä Norjassa ja Tanskassa tulee kasvamaan nykyisestä. Tällä hetkellä sekä Norja että Tanska hankkivat Suomesta terveydenhoitoalan henkilöstöä, joista kummassakin maassa esiintyy pulaa. Norjan taloudelliset kehitysnäkymät ovat pitkällä aikavälillä hyvät, mikä osaltaan vaikuttaa muuttoliikkeisiin.

4. Valitettavasti Tanskasta, Norjasta ja Ruotsista ei Suomeen juuri ole muuttamassa suomalaisten paluumuuttajien lisäksi muita. Pohjoismaiden yhteisillä työmarkkinoilla muuttaneista 2/3 on ollut suomalaisia. Tanskalaisia ja norjalaisia on pienessä mittakaavassa muuttanut aikaisemmin Ruotsiin. Suomi ei ole myöskään huokutteleva vaihtoehto muiden ETA- tai EU-maiden kansalaisille. Tähän vaikuttaa kielimuuri ja työpaikkojen selväpiirteinen yksikielisyys. On valitettavaa, että monet aikaisemmin kaksi- tai ruotsinkielisetkin työpaikat ovat muuttuneet yksikielisiksi. Suomi on menettänyt tässä suhteessa paljon aikaisemmasta eurokunnostaan. Suomen tuleekin vakavasti paneutua näihin kysymyksiin. Olisi suotavaa, että niistä maista, joihin suomalaisia haluaa ainakin määrääjäksi muuttaa, ainakin joku tulisi myös Suomeen.

Kaikkiaan ulkomailla asuu 1,2 miljoonaa ulkosuomalaista ja Suomessa 55 000 ulkomaan kansalaista, joista huomattava osa on etnisiä suomalaisia (inkeriläiset ja Ruotsin kansalaisina Suomeen tulleet ruotsinsuomalaiset). Ruotsissa ja muissa Pohjoismaissa asuu kaikkiaan noin 400 000 suomalaista.

Pohjoismaiden ulkopuolisissa Länsi-Euroopan maissa asuu noin 60 000 suomalaista. Tämä luku tulee kaikissa kehitysvaihtoehtoissa kasvamaan. Suomessa kielitaitoinen nuoriso ja korkealle koulutetut tuntevat erityisesti vielä pitkään jatkuvan korkean työttömyyden johdosta kiinnostusta Saksan, Iso-Britanian ja Ranskan työmarkkinoita kohtaan. Vaikka ETA-maissa on korkea työttömyys, jonka keskiarvo on kuitenkin huomattavasti alhaisempi kuin Suomen työttömyys, työttömyyden rinnalla esiintyy myös työvoiman kysyntää. Kielitaitojen merkitys korostuu nyt entisestään.

Euroopan integraatio tarjoaa myös suomalaisille opiskelijoille uusia mahdollisuuksia. Tutkintojen tunnustamisen vastavuoroisuus on tärkeä vapaaseen liikkumiseen liittyvä tekijä. Aikaisemmin ulkomailla valmistuneet eivät voineet esim. hakea Suomessa valtion tai kuntien virkoihin. Lainsäädännön tasolle rakennettu ulkomailla opiskelleiden suomalaisten ja muiden diskriminointi on nyt ETA-lainsäädännön myötä purettu. Nyt nuoria kannustetaan opiskeluun ulkomailla ja kansainvälisten kokemusten hankkimiseen.

5. Uusi Eurooppa on yhä selvemmin alueiden Eurooppaa. Pohjolaa si-
too muuhun Eurooppaan erityisesti Itämeren alue. Itämeri yhdistää Pohjolaan Saksan, Puolan, Balttian ja Venäjän lähialueita. Pohjoisessa Kuola tulee olemaan kiinteä osa Pohjois-Kalottiyhteistyötä, jota on harjoitettu tähän mennessä Norjan, Ruotsin ja Suomen kesken. Vastaavia selkeitä talousalueita on Euroopassa useita ja uusia on Itä- ja Keski-Euroopan poliittisten muutosten seurauksena syntymässä.

Eurooppa on huomattavasti laajempi kuin integraatioprosessissa oleva Länsi-Eurooppa. On jo nyt nähtävissä, että pääosa ja Venäjän sisäisestä kehityksestä riippuen koko Eurooppa integroituu asteittain yhdeksi kokonaisuudeksi. Pohjolalla ja erityisesti Suomella tulee olemaan yhteydet tähän kokonaisuuteen lähialueillaan ja laajemminkin. Tämä näköpiirissä oleva kehitysvaihe vaikuttaa myös pääomaliikkeisiin ja investointeihin. Tämä taas vaikuttaa ihmisten liikkumiseen rajojen yli. Monikansallisten ja kansainvälistyvien yritysten avainhenkilöt liikkuvat konsernien ja yritysketjujen sisällä rajoista välittämättä.

6. Suurten muuttoaaltojen aika Euroopassa on ohi. Muuttoliike tulee olemaan valikoivaa. ETA-valtioiden väestöstä asuu arviolta kaksi prosenttia toisessa ETA-valtiossa. Pakolaisuus ja humanitaarisista syistä aiheutuva muuttoliike on kokonaan toisenlaisista lainalaisuuksista riippuvainen. Mikäli pakolaisuutta synnyttäviä paineita, ihmisoikeusloukkauksia, maapallon ympäristötilan heikkenemistä ja köyhyyttä kyetään kansainvälisellä yhteistyöllä vähentämään ja mikäli ihmiskunta kykenee jatkossa hillitsemään maapallon väestönkasvua, edellytykset ihmiskunnan kokonaiskehitykselle vahvistuvat.

Euroopan yhdentymiskehitys ei poista pohjoismaisen yhteistyön tarvetta. Yhteistyö ja yhteisten näkemysten vieminen Eurooppaan tulee edellyttämään yhteistyöltä aikaisempaa enemmän, koska se tulee nyt sidotuksi laajempaan kokonaisuuteen. Pohjoismaiden yhteiset työmarkkinat jatkuvat laajempien työmarkkinoiden osana. Lisäksi Pohjoismaiden väliset monipuoliset viranomais- ja kansalaisjärjestöyhteydet ja kaupalliset riippuvuudet toinen toisistaan ylläpitävät pohjoismaisia työmarkkinoita laajentuneista puitteistaan huolimatta.

Befolkning efter medborgarskap

Medborgarskapsland	Danmark 1.1.1992	Finland 31.12.1991	Island 31.12.1991	Norge 1.1.1992	Sverige 31.12.1991
Danmark	4 992 601	514	1 095	17 392	27 914
Finland	1 863	4 991 423	50	3 090	114 980
Island	2 981	99	254 332	2 176	5 139
Norge	10 338	511	340	4 273 634	36 712
Sverige	8 330	6 277	189	12 034	8 150 271
Norden	5 016 113	4 998 824	256 006	4 308 326	8 335 016
Belgien	336	62	37	353	373
Frankrike	2 119	351	84	1 768	3 010
Grekland	570	230	4	239	5 987
Italien	1 939	425	26	761	3 999
Jugoslaviën	10 719	161	133	4 826	40 946
Nederländerna	2 116	338	101	2 580	2 624
Polen	4 868	682	482	2 863	16 095
Rumänien	920	177	0	316	5 525
Schweiz	1 068	291	31	785	2 164
Sovjetunionen	595	9 716	43	559	3 325
Spanien	901	304	69	865	2 960
Storbritannien	10 542	1 516	449	11 486	10 468
Tjeckoslovakien	322	187	56	203	1 722
Tyskland	8 601	1 602	308	4 311	12 951
Ungern	294	373	17	223	3 341
Österrike	566	152	35	518	2 820
Övriga Europa	1 665	1 152	145	1 256	4 101
Europa utom Norden	48 141	17 719	2 020	33 912	122 411